

Заробітна плата як елемент первинних доходів домогосподарств: сучасний стан і тенденції формування

О. СЕРГІЄНКО,
кандидат економічних наук,
Науково-дослідний економічний інститут
Міністерства економічного розвитку та торгівлі України
м. Київ

В статті досліджені питання формування заробітної плати, здійснено аналіз основних тенденцій та макроекономічних пропорцій, які склалися в економіці України. Визначені основні причини, що впливають на формування низьких розмірів оплати праці, та запропоновані заходи вдосконалення економічної політики у сфері доходів суб'єктів ринкової економіки.

В статье исследованы вопросы формирования заработной платы, проведен анализ основных тенденций и макроэкономических пропорций, которые сложились в экономике Украины. Определены причины, влияющие на формирование низких размеров заработной платы, предложены мероприятия совершенствования экономической политики в сфере доходов субъектов рыночной экономики.

The article explored the question of wages, the analysis of major trends and macroeconomic proportions prevailing in the economy of Ukraine. The main causes that influence the formation of low salaries and proposed measures to improve incomes of subjects of market economy.

Ключові слова: заробітна плата, доходи, фонд оплати праці, продуктивність праці, домогосподарство.

Актуальність проблеми. В умовах подолання кризових явищ в економіці України головним завданням, що потребує негайного вирішення, є розробка моделі сталого економічного розвитку країни на основі стабілізації національного виробництва та забезпечення добробуту громадян. При цьому першочерговими завданнями діяльності уряду мають стати інноваційна спрямованість економічного розвитку і підвищення ефективності використання людського капіталу. Це обумовлено тим, що від економічної кризи найбільше потерпають саме наймані працівники: в умовах скорочення обсягів виробництва знижуються розміри заробітної плати працівників, з'являється циклічне безробіття, процес відтворення людського потенціалу порушується. Разом з тим, забезпечення ефективності праці багато в чому залежить від досконалості застосованих методів, технологій, обладнання, системи мотивації, що знаходить своє відображення у кінцевих результатах діяльності підприємств, а також розмірах заробітної плати.

Аналіз та оцінка стану заробітної плати в економіці України, розробка та запровадження ефективних заходів щодо ринкового стимулювання праці, підвищення продуктивності праці, ліквідація тіньових схем оплати праці, зменшення диференціації до-

ходів населення тощо є не тільки актуальними, а й складними економічними проблемами, що їх необхідно вирішувати саме в умовах проведення реформ соціально-економічного спрямування, враховуючи інтереси всіх суб'єктів ринку — держави, корпоративного сектора (підприємств, організацій, фірм) і домашніх господарств (найманих працівників).

Аналіз останніх досліджень і публікацій та визначення невирішеної частини проблеми. Питання заробітної плати завжди знаходилися у центрі уваги науковців. Формування теоретичних засад дослідження заробітної плати та їх подальший розвиток пов'язані з іменами відомих західних учених-економістів Ж. Б. Сея, А. Сміта, Д. Рікардо, К. Маркса, Дж. Б. Кларка, А. Маршалла, А. Пігу, Дж. Гелбрейта, К. Джині, Р. Барра. Науковими теоретико-практичними розробками різнопланових аспектів оплати праці в умовах трансформаційної економіки займаються українські вчені: В. Беседін, Д. Богиня, І. Бондар, Д. Верба, Г. Голлеусова, Г. Дмитренко, Ю. Зайцев, Т. Кір'ян, А. Колот, Т. Костишина, Г. Куліков, В. Куценко, Е. Лібанова, В. Мандибура, В. Новіков, Н. Павловська, А. Ревенко та інші. Заслужують також уваги праці російських дослідників Л. Абалкіна, Н. Абакумової, Н. Вишневої, Г. Дублянської, В. Кулікова, Д. Львова, Р. Капелюшнікова, А. Соболевської, Р. Яковлева та інших.

Системне дослідження питань оплати праці викликано необхідністю «наближення рівня продуктивності праці, заробітної плати і доходів найманих працівників до рівня розвинутих країн шляхом створення відповідних умов для високопродуктивної трудової діяльності роботодавцями та державою»¹. Водночас поглиблення процесів ринкового реформування системи оплати праці в сучасній посткризовій економіці потребує подальшого комплексного аналізу її стану та динаміки у взаємозв'язку з іншими економічними показниками та існуючими тенденціями розвитку, вияву суперечностей та пошуку засобів їхнього вирішення. В умовах трансформаційної економіки заробітну плату можна використовувати як один з інструментів економічного зростання; вона створює стимули для формування конкурентоспроможного національного виробництва, забезпечує підвищення продуктивності та якості праці.

Метою статті є дослідження сучасних тенденцій та закономірностей формування заробітної плати як основного джерела доходів домогосподарств, аналіз макроекономічних пропорцій на рівні формування та первинного розподілу доходів, виявлення протиріч, пошук і вдосконалення ефективних шляхів і механізмів стабілізації та подальшого зростання розмірів заробітної плати в Україні.

Викладення основного матеріалу статті. Заробітна плата є однією з головних економічних категорій, що відображають економічні відносини між суб'єктами ринкової економіки (домогосподарствами, корпоративним сектором та державою) щодо розподілу новоствореної вартості. Заробітна плата базується на вартості робочої сили і є первинним доходом найманих працівників, основою їх матеріального добробуту. Натомість для роботодавців заробітна плата є частиною витрат виробництва і засобом мотивації працівників до досягнення стратегічної мети підприємства, для держави — джерелом наповнення бюджету та соціальних фондів. Таким чином, заробітна плата має свою специфіку для кожного із зазначених суб'єктів ринку (рис.1). Зазначена специфіка свідчить про те, що заробітна плата в умовах ринкової економіки формується в поєднанні економічних та соціальних складових, при цьому всі суб'єкти мають бути зацікавлені в забезпеченні умов для її зростання. Практика підтверджує, що низька заробітна плата обмежує розширення внутрішнього ринку, яке необхідне для економічного зростання; пригнічує інноваційний розвиток, породжує тенденцію до технічного відставання. Таким чином, низька заробітна плата не є вигідною ні державі (надходження від оподаткування будуть незначними), ні корпоративному сектору (низька вартість робочої сили не створює

передумови для інтенсивної та продуктивної праці), ні домогосподарствам (зумовлює низькі платоспроможність і життєвий рівень населення).

Висока заробітна плата — навпаки вигідна всім суб'єктам ринку, тому що формує необхідні економічні передумови для зростання. Для держави — підвищення рівня життя населення, зменшення соціальних витрат з бюджету та навантаження на соціальні фонди, зростання інвестицій в економіку завдяки перетворенню додаткових заощаджень населення через фінансовий сектор; поліпшення наповнюваності місцевих бюджетів — податок з доходів фізичних осіб зростає прямо пропорційно збільшенню розмірів заробітної плати. Для корпоративного сектора та роботодавців — можливість розширення внутрішнього ринку збуту, зростання швидкості обігу капіталу, зростання доходів та прибутку; покращення асортименту продукції; підвищення вимог до якості та продуктивності праці, збільшення інвестицій у людський капітал, підвищення кваліфікації, отримання нових знань. Для домогосподарств — істотне підвищення їх купівельної спроможності, можливість задовольнити зростаючі потреби як матеріального, так і соціально-духовного спрямування тощо.

Незважаючи на переваги, що обґрунтовують доцільність підвищення розмірів заробітної плати, вона в Україні залишається ще досить низькою не тільки порівняно з розвиненими європейськими країнами, а й постсоціалістичними (табл. 1).

Низькі розміри заробітної плати в Україні обумовлені низькою причин.

1. Порушення основних макроекономічних пропорцій.

Протягом 2000–2008 рр. в Україні спостерігалась стабільна тенденція до зростання основних макроекономічних показників: збільшувались реальний ВВП, доходи населення, роздрібний товарообіг, середньомісячна номінальна та реальна заробітна плата. Але, незважаючи на позитивні досягнення останніх років, в економіці не було створено економічних підвалин для стабільного економічного розвитку та мінімізації негативних наслідків фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр. На тлі економічного зростання були порушені закономірності економічного розвитку, які проявлялися у невідповідності між зростанням реального ВВП, продуктивністю праці та реальною заробітною платою, значних розбіжностях між середньомісячною заробітною платою за видами економічної діяльності порівняно з її середнім рівнем по Україні, надмірній диференціації заробітної плати за регіонами. Погоджуючись з тим, що в Україні низькі розміри заробітної плати, які не забезпечують нормального відтворення робочої сили, звернемо

¹ Дослідження проблем оплати праці: порівняльний аналіз (Україна та країни ЄС): монографія / А. М. Колот, Г. Т. Куліков, О. М. Поплавська та ін. — К.: КНЕУ, 2008. — 274 с.

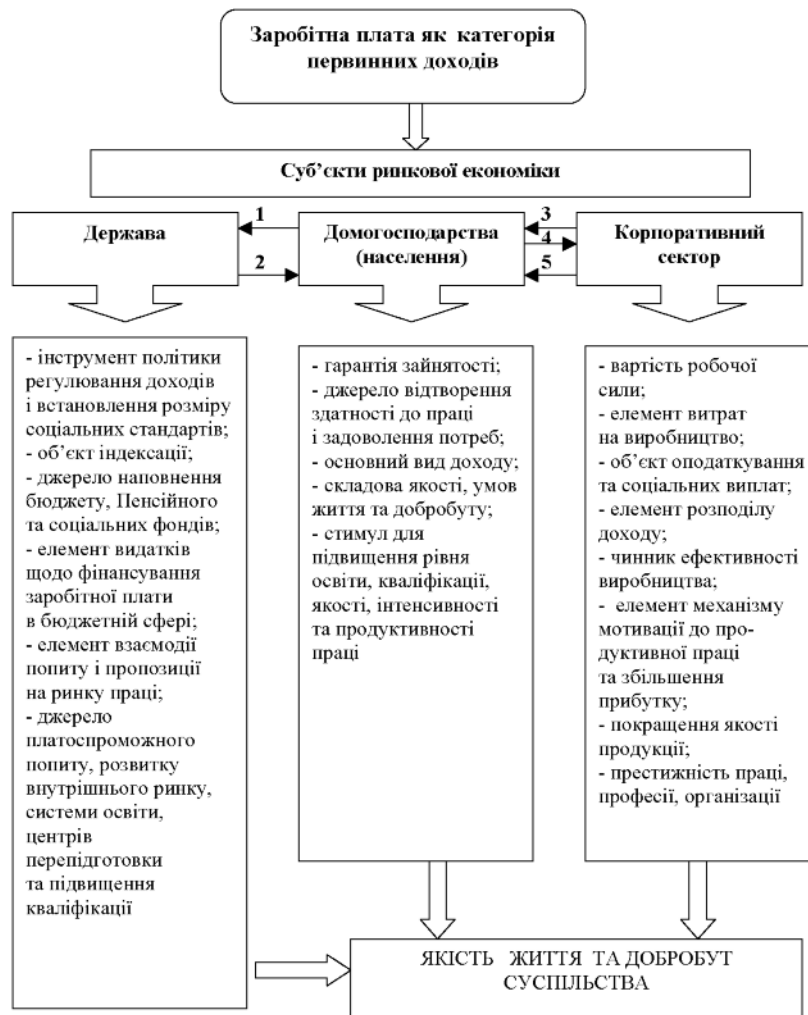

Рис.1. Місце заробітної плати в механізмі взаємодії суб'єктів ринкової економіки*

* Взаємопов'язані потоки між суб'єктами економіки: 1 – Податки; 2 – Якість робочої сили; 3 – Заробітна плата; 4 – Сукупний попит; 5 – Сукупна пропозиція.

увагу і на іншу проблему – зростання заробітної плати не забезпечене виробничими можливостями реального сектора економіки та обсягами випущеної продукції. Для стабільного розвитку економіки темпи продуктивності праці та реального ВВП мають випереджати темпи зростання заробітної плати, адже саме зростання економіки, її виробничого потенціалу має стимулювати зростання заробітної плати. Диспропорції, відображені на рис. 2, свідчать про те, що в Україні за майже незмінної чисельності зайнятих не створено виробничого підґрунтя для такого стрімкого зростання заробітної плати працівників.

Так, якщо розглядати продуктивність праці та заробітну плату в номінальному обчисленні, то їх темпи зростання відносно 2000 р. складають у 2010 р. по заробітній платі 9,9 разу за зростання продуктивності праці лише в 7,8 разу, а бажано, щоб було навпаки. Розглядаючи номінальні показники заробітної плати, варто звернути увагу і на індекс інфляції (індекс споживчих цін), який за 10 років збільшився в 2,7 разу. З

одного боку, позитивно, що ціни зростають не так стрімко, як номінальна продуктивність і заробітки, а з другого – номінальна заробітна плата завжди тісно пов'язана з інфляцією, і розбіжності між темпами зростання цих показників свідчать про те, що або показники інфляції є заниженими, або темпи номінальної заробітної плати не відображають динаміки платоспроможності працівників. Це можна пояснити тим, що при обчисленні заробітної плати не враховуються працівники статистично малих підприємств і фізичні особи-підприємці, а також значними обсягами заборгованості із виплати заробітної плати, за якої нарахована зарплата не перетворюється на зростання споживчого попиту (рисунки 3 та 4). Існує ще одна проблема – тіньові доходи населення, які також дещо спотворюють статистичні дані по заробітній платі.

2. Деформована структура ВВП.

Перш ніж розглядати структуру ВВП за доходами слід звернути увагу на процеси формування первинних доходів (табл. 2).

Таблиця 1

Середньомісячна заробітна плата в окремих постсоціалістичних країнах Європи, дол. США (за поточним курсом)*

Країни	1995	2000	2001	2005	2006	2007	2008	2008 до 1995, разів	2008 до 2000, разів
Болгарія	113	106	110	206	231	302	392	3,5	3,7
Литва	120	243	246	460	544	714	926	7,7	3,8
Польща	290	443	504	736	798	973	1222	4,2	2,8
Росія	104	79	113	302	395	528	689	6,6	8,7
Угорщина	309	311	361	793	813	1006	1158	3,7	3,7
Словаччина	242	247	256	557	632	814	1020	4,2	4,1
Україна	50	42	58	157	206	268	343	6,9	8,2

* Джерело: Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://razumkov.org.ua>.

Таблиця 2

Структура ВВП за категоріями доходу в Україні за 2001–2009 рр., %**

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ВВП	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
у т.ч.									
оплата праці найманих працівників	42,3	45,7	45,7	45,6	49,1	49,4	48,8	49,6	49,4
податки за виключенням субсидій на виробництво та імпорту	13,4	12,2	11,3	10,2	12,7	13,5	12,2	12,3	12,6
валовий прибуток, змішаний дохід	44,3	42,1	43,0	44,2	38,2	37,1	39,0	38,1	38,0

** Джерело: Національні рахунки України за 2009 рік: статистичний збірник // Державний комітет статистики України. – К., 2010.

В основному погоджуючись з думкою А. М. Колота, Г. Т. Кулікова та інших про те, що «рівень оплати праці та її мотиваційний потенціал у національному господарстві визначається на основі даних про структуру ВВП по категоріях доходу»², необхідно звернути увагу на недостатність тверджень, що «частка оплати праці у ВВП з року в рік знижується, а частка прибутку – то зменшується, то підвищується. Це означає, що роботодавці прагнуть надмірно інтенсифікувати працю найманих працівників і за рахунок цього підвищити свої доходи»³. З такою думкою можна погодитися частково, адже в умовах, коли вичерпалися і не спрацьовують фактори екстенсивного зростання, на перший план виходять проблеми «забезпечення економічного потенціалу країни та підвищення продуктивності праці»⁴, що досягається завдяки ін-

новаційно-інвестиційній моделі розвитку, а для цього необхідно, щоб у структурі ВВП підвищувалися валовий прибуток та змішаний дохід. На підтвердження цієї тези варто навести результати досліджень Н. І. Горшкової та І. О. Лисак: «якщо у країнах Європейського Союзу аналіз структури ВВП за доходами свідчить про започаткування з 2001 року сталої тенденції до скорочення частки оплати праці, насамперед на користь збільшення питомої ваги валового прибутку, змішаного доходу, що пов'язано із необхідністю створення умов для підвищення міжнародної конкурентоспроможності європейських товарів і послуг, то в Україні спостерігалась протилежна тенденція, а саме – нарощування питомої ваги оплати праці найманих працівників при скороченні частки валового прибутку, змішаного доходу»⁵. За під-

² Дослідження проблем оплати праці: порівняльний аналіз (Україна та країни ЄС): монографія / А. М. Колот, Г. Т. Куліков, О. М. Полавська та ін. – К.: КНЕУ, 2008. – 274 с.

³ Там же.

⁴ Кожемякіна С. М. Підвищення продуктивності праці як основа економічного зростання в Україні / С. М. Кожемякіна // Економіка України: інноваційна стратегія українських реформ [колективна монографія; відп. ред. В. Ф. Беседін, А. С. Музиченко]. – К.: НДЕІ, 2010. – С. 83–91.

⁵ Горшкова Н. І., Лисак І. О. Забезпечення рівня життя населення протягом 2005–2009 років / Н. І. Горшкова, І. О. Лисак // Економіка України: інноваційна стратегія українських реформ [колективна монографія; відп. ред. В. Ф. Беседін, А. С. Музиченко]. – К.: НДЕІ, 2010. – С. 17–22.

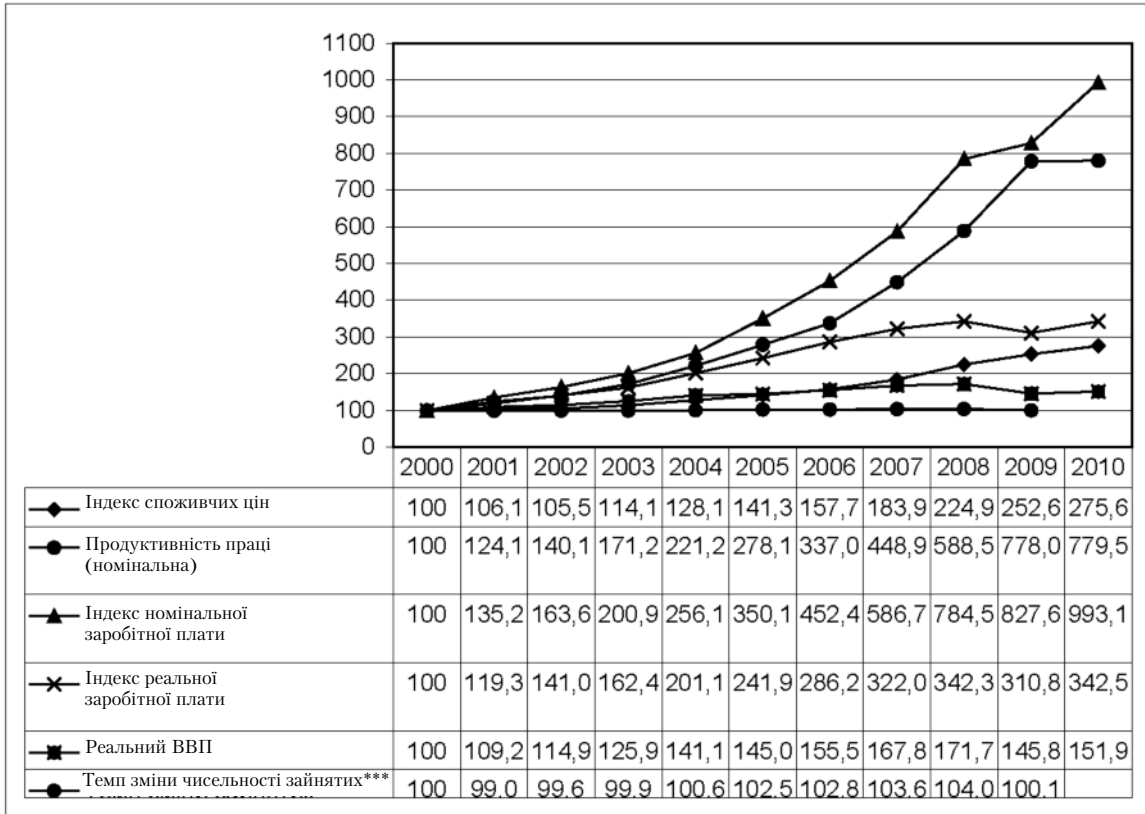

Рис.2. Темпи зміни споживчих цін, продуктивності праці, номінальної та реальної заробітної плати, реального ВВП та кількості зайнятих в Україні за 2001–2010 рр., % до 2000 р. *

* Джерело: Державний комітет статистики України – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>; розрахунки автора (2010 рік – попередні дані);

** Дані за 2010 р. з чисельності зайнятих відсутні.

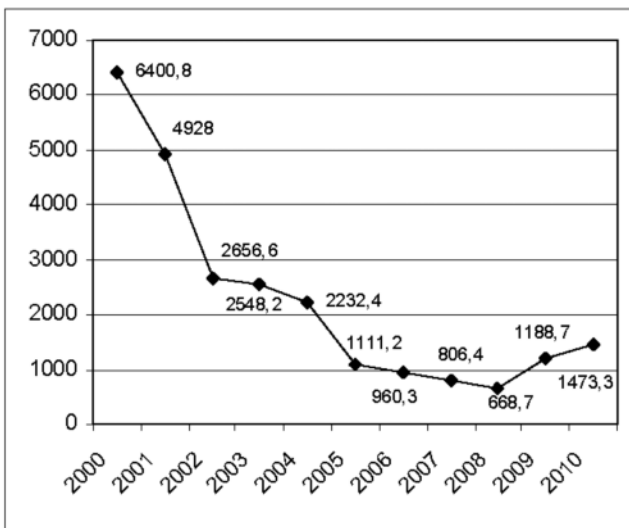

Рис. 3. Динаміка заборгованості з виплати заробітної плати в Україні за 2000–2010 рр., млн грн, на початок року***

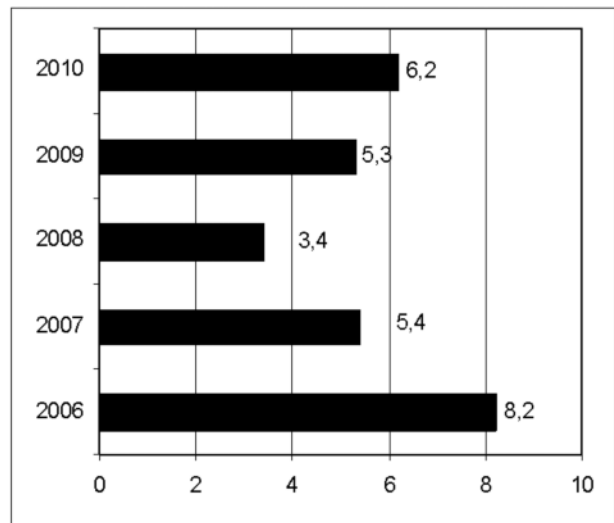

Рис. 4. Співвідношення суми заборгованості і заробітної плати та фонду оплати праці (на 1 січня, % до ФОП за грудень попереднього року)***

*** Джерело: Праця України у 2009 році: Статистичний збірник // Державний комітет статистики України. – К., 2010.

сумками 2005 р., Україна за часткою оплати праці у ВВП перевищила середній рівень країн ЄС: 49,1% в Україні проти 48,8% за даними країн ЄС-27, а у 2008 р. цей розрив дещо збільшився і досяг 49,6 та 48,5% відповідно⁶.

Про деформовану структуру ВВП за доходами свідчить і те, що у зростаючій некорумпованій економіці розміри оплати праці не можуть перевищувати розміри валового прибутку, змішаного доходу, — це тільки загострює проблему неефективного первинного перерозподілу доходів в економіці, коли замість стимулювання пропорційного зростання доходів усіх суб'єктів економіки Уряд на загальнонаціональному рівні створює умови для простого перерозподілу обмежених ресурсів від корпоративного сектора до сектора загальнодержавного управління (бюджету) та домогосподарств.

3. Низька ціна робочої сили уповільнює зростання заробітної плати.

Низька ціна робочої сили втілюється у незначній питомій вазі заробітної плати в собівартості продукції. Так, у структурі операційних витрат з реалізованої продукції питома вага витрат на оплату праці по економіці протягом 2007–2008 рр. в середньому складала 6%. Низька ціна робочої сили є головною конкурентною перевагою низькотехнологічного українського експорту, а заробітна плата перестала виконувати основні свої функції. Для того, щоб заробітна плата працівників у структурі собівартості зростала, має збільшуватися частка заробітної плати при одночасному зменшенні матеріальних витрат, витрат на електроенергію, паливо, сировину тощо та впровадження сучасних форм організації, управління, стимулювання та нормування праці.

4. Значне податкове навантаження на фонд оплати праці.

Співвідношення фонду оплати праці (ФОП) та загальної суми сплачуваних роботодавцями податків у цілому по економіці України показує, що станом на 01.01.2009 р. близько 40% ФОП стягується як обов'язкові платежі до фондів соціального страхування, в тому числі 33,2% — у Пенсійний фонд; 1,5–2,0% — у Фонд соціального страхування від нещасних випадків (залежно від виду економічної діяльності); 1,5% — у Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності; 1,6% — у Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Крім нарахувань на фонд оплати праці, нарахування здійснюються і з заробітної плати найманих працівників: прибутковий податок із заробітної плати складає 15% і направляється до місцевих бюджетів; 2% відраховується у Пенсійний фонд; 1% — нарахування

на соціальне страхування; 0,5% — у Фонд зайнятості. Отже, загальне навантаження на заробітну плату працівника становить 18,5%. Таким чином, заробітна плата оподатковується двічі як з боку роботодавця, так і найманого працівника, причому саме роботодавці несуть головний тягар соціальних платежів. Необхідно зазначити, що в країнах ЄС середньоєвропейський показник податкових відрахувань з ФОП у 2007 р. знаходився у межах 23–25%.

У зв'язку з обмеженістю внутрішнього попиту на вітчизняні товари рівень податкового навантаження на фонд оплати праці є зависоким. До того ж він вищий у тих видах економічної діяльності, де залучається високопрофесійна робоча сила з вищим рівнем заробітної плати. За таких умов роботодавцям не вигідно підвищувати заробітну плату працівникам. Таке навантаження ставить у невигідне конкурентне становище підприємства, які мають трудоємні виробництва та залучають високооплачувану робочу силу, що спонукає їх до тінізації зайнятості та приховування реальних виплат заробітної плати. Також це зменшує можливості роботодавців інвестувати кошти в підвищення продуктивності та ефективності виробництва. Високе податкове навантаження, включаючи внески на соціальне страхування, обумовлює поширення практики виплати заробітної плати «в конвертах», що ускладнює аналіз фактичних тенденцій оплати праці і визначення платоспроможного попиту працюючого населення. Дані про динаміку продажу дорогої побутової техніки, автомобілів, будинків та придбання житла дають підстави вважати, що рівень доходів населення впродовж останніх п'яти років зріс значно більше, ніж це відображено в офіційній статистиці.

5. Значні масштаби соціальних трансфертів спотворюють мотиваційні чинники підвищення доходів громадян за рахунок заробітної плати.

За даними Державного комітету статистики України, питома вага соціальних трансфертів у структурі доходів громадян протягом десяти останніх років мала стабільну тенденцію до зростання з 34,9% у 2000 р. до 39,6% у 2009 р. Така висока їх частка, з одного боку, свідчить про додаткове джерело доходів населення, а з другого — про додаткові витрати бюджету. За результатами 2009 р. соціальні допомоги та інші одержані населенням поточні трансферти досягли 38,9% ВВП при середньому значенні 31% протягом 2001–2008 рр., що збільшило соціальне навантаження на економіку. В цілому номінальні доходи населення в 2009 р. порівняно з 2008 р. збільшилися на 6,2% і досягли 98,1% ВВП, що на 7,7 в. п. вище рівня 2008 р. Орієнтація уряду на підтримку малозабезпечених верств населення за рахунок перерозподілу

⁶ Європа в цифрах. Річник Євростату 2006–2008. — Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.eu.prostir.ru>.

доходів середнього класу спонукає до утриманських настроїв значної частини населення та руйнування стимулів активної поведінки на ринку праці. Проведений аналіз вторинного розподілу доходів засвідчив, що загальна сума зобов'язань держави з виплат населенню відволікає вільні кошти в економіці і ускладнює інноваційні перетворення, які б забезпечували зростання заробітної плати.

6. Існують значні розбіжності між рівнями середньомісячної номінальної заробітної плати за видами економічної діяльності.

Так, найнижчий рівень середньомісячної номінальної заробітної плати властивий для рибальства, рибництва, сільського господарства, мисливства, охорони здоров'я та соціальної допомоги, де середня заробітна плата у 2009 р. становила лише 53,9–68,6% середнього рівня по Україні. Найвищий рівень номінальної середньомісячної заробітної плати сформувався в діяльності авіаційного транспорту – 267,9% середнього рівня по Україні, та у фінансовій діяльності – 211,9%. Такі розбіжності в середньомісячній заробітній платі підтверджують тезу про те, що розміри заробітної плати не завжди залежать від кваліфікації працівника, його досвіду роботи, вмінь та навичок і не спонукають до підвищення продуктивності.

Загалом слід визначити, що в Україні, незважаючи на вказані проблеми, гостро намірило питання підвищення заробітної плати. Таке підвищення має ґрунтуватися на можливостях реального сектора економіки та бюджету, на основі ефективного використання людського капіталу, підвищення результативності та продуктивності виробництва, впровадження нових сучасних технологій.

Висновки. Заробітна плата – це складне економічне явище, що відображає взаємодію інтересів суб'єктів ринкової економіки і є важливим елементом суспільного відтворення та розвитку системи економічних відносин. В умовах транзитивної економіки заробітну плату можна використовувати як чинник стабілізації та економічного зростання шляхом створення мотиваційних стимулів для формування конкурентоспроможного виробництва та підвищення продуктивності та якості праці.

Натомість в Україні була сформована політика дешевої робочої сили, яка сьогодні суттєво гальмує перехід вітчизняної економіки до етапу стійкого розвитку. Головними складовими такої політики є: свідоме заниження ціни робочої сили (заробітної плати); формальний характер соціального партнерства; незахищеність прав найманих працівників на заробітну плату.

Подальше реформування заробітної плати в Україні має проводитися, виходячи з реальних можливостей економіки у використанні національного доходу та потреби збалансувати інтереси всіх суб'єктів

економіки. Пріоритети державної політики мають бути перенесені із захисту найменш захищених верств на підтримку працюючого населення з урахуванням тієї обставини, що саме заробітна плата є джерелом внесків до Пенсійного фонду, соціальних трансфертів, платоспроможного попиту, розвитку внутрішнього ринку тощо.

Основою реформування оплати праці мають бути науково-обґрунтовані концептуальні положення щодо вдосконалення політики доходів, що передбачають такі заходи:

- підвищення обсягів національного виробництва та реалізації продукції шляхом зростання ефективності та продуктивності трудових та інших ресурсів виробництва;
- створення умов для забезпечення реального економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності національної економіки та здатності всіх суб'єктів економіки забезпечити стійкий приріст реальних доходів;
- наближення рівня заробітної плати до реальної вартості робочої сили;
- вжиття заходів щодо раціонального використання сировини та матеріалів, енергозберігаючих технологій для підвищення частки оплати праці в операційних витратах підприємств;
- досягнення раціональних співвідношень між оплатою праці, чистими податками на виробництво та імпортом і валовим прибутком і змішаним доходом у структурі ВВП за категоріями доходу;
- зменшення навантаження на фонд оплати праці, зокрема шляхом перерозподілу платежів і зборів між роботодавцями та найманими працівниками, і зменшення ставок цих внесків через легалізацію тіньової заробітної плати;
- перехід від організації заробітної плати як частки в доході підприємства до заробітної плати як ціни робочої сили;
- мінімізація деформації співвідношень у рівнях середньомісячної номінальної заробітної плати за видами економічної діяльності та в регіональному розрізі;
- вдосконалення системи постійного підвищення кваліфікації робочої сили та атестації персоналу;
- створення мотивації роботодавця для виплати офіційної заробітної плати;
- впровадження систем матеріального стимулювання мотивації до високопродуктивної праці найманих працівників.

Таким чином, реформування заробітної плати слід здійснювати не ізольовано, а системно, підпорядковувати загальній меті посилення стимулюючого впливу економічного зростання на сферу оплати праці, процеси формування і розподілу доходів суб'єктів ринкової економіки.